

**Προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, γενικά, των ατόμων με αναπηρία –
Μετατροπή της Οδηγίας Πλαίσιο της ΕΕ (2000/78/ΕΚ) στην κυπριακή έννομη τάξη,
εφαρμογή και συνέπειες – Η σχετική δραστηριότητα της Ομάδας Δράσης/Εργασίας
(Task Force) της ΚΥΣΟΑ και παραδείγματα διακρίσεων.**

Παρουσίαση του κ. Μίκη Φλωρέντζου, Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, προέδρου της
ΚΥΣΟΑ,

στο εθνικό σεμινάριο της Κύπρου στα πλαίσια του χρηματοδοτούμενου από την
Ευρωπαϊκή Επιτροπή προγράμματος «Ακτιβιστές και Συνήγοροι των Δικαιωμάτων των
Ατόμων με Αναπηρία».

23 - 24 Ιουνίου 2006, Hilton Park, Λευκωσία.

Κυρίες και κύριοι,

Φίλες και φίλοι,

Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2000/78/ΕΚ για τη δημιουργία γενικού πλαισίου ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και την απασχόληση κατατάσσεται στο σκληρό Ευρωπαϊκό Κεκτημένο (Hard Acquis). Η κυπριακή νομοθεσία, επομένως, αλλά και η διοίκηση με τη δράση της και τις σχετικές θεσμοθετημένες διαδικασίες και πράξεις της οφείλουν να εναρμονιστούν με την εν λόγω Οδηγία. Άρα, είναι αυτονόητο ότι το περιεχόμενο της Οδηγίας αυτής της ΕΕ είχε και θα έχει ακόμη επιδράσεις στην έννομη τάξη, αλλά και στην κοινωνική πραγματικότητα της Κύπρου.

Μέσα από τις πολιτειακές πράξεις (νομοθετήματα, διοικητικά μέτρα, θεσμούς κλπ.), που λαμβάνονται για να μετατραπούν οι διατάξεις της εν λόγω συγκεκριμένης Οδηγίας σε εσωτερικό δίκαιο και σε συγκεκριμένες πρακτικές εργοδότησης και παροχής εύλογων διευκολύνσεων και ευκαιριών στην εργασία και απασχόληση των ατόμων με αναπηρία,

αλλά και μέσα από παραλείψεις, δισταγμούς, απροθυμίες ή λάθη στην αποτελεσματική και ορθή μετατροπή και εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας, αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά του σχετικού νέου θεσμικού πλαισίου κατ' εφαρμογή και εναρμόνιση προς την Οδηγία της ΕΕ. Αναδεικνύονται επίσης τα χαρακτηριστικά της αντίστοιχης κοινωνικής πολιτικής (κυβέρνησης και νομοθετικής εξουσίας). Μιας κοινωνικής πολιτικής που, ως τμήμα της γενικότερης κοινωνικής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία, διαμορφώνεται και εξελίσσεται σταδιακά, αλλά δεν έχει θεμελιωθεί ακόμη γερά στην ορθή βάση των ανθρώπινων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και στην ορθή αντίληψη της θετικής πτυχής της αρχής της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία υπό την έννοια της διαφορετικότητας, όπως την είχε αντιληφθεί και τη διατύπωσε ο φιλόσοφος της ελληνικής αρχαιότητας Αριστοτέλης. Η αριστοτελική αυτή αντίληψη της ισότητας εφαρμόζεται σήμερα με την έννοια της διαφορετικής ρύθμισης διαφορετικών καταστάσεων ή διαφορετικότητας ατόμων στη νομολογία των δικαστηρίων των κρατών και από το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.

Υπό το πρίσμα αυτό εξετάζοντας την κοινωνική διάσταση της αναγκαιότητας αύξησης της απασχολησιμότητας των ατόμων με αναπηρία, απαιτείται οπωσδήποτε η λήψη συγκεκριμένων θετικών μέτρων που να τους παρέχουν τη δυνατότητα, με σοβαρές προοπτικές επιτυχίας, βιοποριστικής δραστηριοποίησης (εργασίας) και σιγουριάς πάνω σε επίπεδο εξίσωσης των ευκαιριών τόσο για τα άτομα με αναπηρία όσο και για τους γονιούς των ατόμων με νοητική αναπηρία ή και πολλαπλής αναπηρίας.

Η αρχή της μη διάκρισης σε βάρος των ατόμων με αναπηρία και ο εντοπισμός συγκεκριμένων διακρίσεων τόσο στην εργασία και την απασχόληση, όσο και σε όλους τους τομείς της ζωής και της εφαρμογής των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων, είναι το πρώτο βήμα, η απαρχή, αλλά και ο πυρήνας της γενικότερης διεκδίκησης των ατόμων με αναπηρία για ισότητα και ίση μεταχείριση. Άλλωστε, όλα αυτά έχουν άμεση σχέση με τις έννοιες της κοινωνικής συνοχής και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και με τα κοινωνικά δικαιώματα των ατόμων, τα οποία ήδη είχαν αρχίσει να κατοχυρώνονται στα ίδια τα Συντάγματα των κρατών κατά τον 20^ο αιώνα και προβλέπεται να συνεχίσει η κατοχύρωση και η παραπέρα προώθηση τους κατά τον 21^ο αιώνα μας. Παράδειγμα τέτοιου καθαρά κοινωνικού δικαιώματος που κατοχυρώθηκε στο

ισχύον Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, είναι εκείνο του άρθρου 9 του Συντάγματος που κατοχυρώθηκε ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και το οποίο προβλέπει ότι έκαστος έχει το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας.

Με την εισαγωγή αυτή ήθελα να προλογήσω τις τρεις θεματικές ενότητες της σημερινής παρουσίασης μου:

(α) Η πρώτη θεματική ενότητα είναι η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία συνοπτικά και των κοινωνικών ή και άλλων δικαιωμάτων τους που κατοχυρώνονται στην κυπριακή έννομη τάξη, γιατί τα ανθρώπινα και κοινωνικά τους δικαιώματα οριοθετούν γενικότερα το πεδίο τόσο της βιοποριστικής τους δραστηριότητας, όσο και της συμμετοχής τους στην κοινωνική ζωή. Η δε εφαρμογή τους διαμορφώνει τις δομές της κοινωνίας, ώστε, αυτή διαστελλόμενη, να χωρέσει και τα άτομα με αναπηρία και τους κοινωνικά, πολλές φορές, εγκλωβισμένους γονιούς λόγω της φύσης της αναπηρίας των παιδιών τους. Έτσι, είναι δυνατό να αναδειχτούν σημαντικές διακρίσεις σε βάρος τους και παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους.

(β) Η δεύτερη ενότητα είναι η μετατροπή των διατάξεων της Οδηγίας της ΕΕ για τη διαμόρφωση του γενικού πλαισίου ίσης μεταχείρισης στην εργασία και απασχόληση όσο αφορά τα άτομα με αναπηρία, η εφαρμογή της νέας αυτής νομοθεσίας στην εσωτερική έννομη τάξη της Κύπρου και οι συνέπειες της. Κατά πόσο οι συνέπειες της μετατροπής της Οδηγίας και η εφαρμογή των σχετικών νομοθετικών διατάξεων μας ικανοποιούν.

(γ) Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στη συναφή δραστηριότητα και ενέργειες της Ομάδας Δράσης της ΚΥΣΟΑ στα πλαίσια του προγράμματος και σε παραδείγματα διακρίσεων. Έτσι, από τη μια είναι δυνατό να διαπιστωθούν ελλείμματα στη μέχρι σήμερα συναφή δραστηριότητα της ΚΥΣΟΑ στο θέμα των διακρίσεων και από την άλλη, με συγκεκριμένα παραδείγματα, τα οποία συναντήσαμε κατά τη διεξαγωγή των εργασιών της Ομάδας Δράσης, αναμένει κανείς να εμπεδωθεί καλύτερα η έννοια των διακρίσεων, η ανάγκη αποκάλυψης και καταπολέμησης τους, καθώς και οι δυσκολίες που ενυπάρχουν στην επιτέλεση του έργου τούτου και ιδιαίτερα στην απόδειξη ότι η συγκεκριμένη ισχυριζόμενη διάκριση γίνεται λόγω αναπηρίας.

1. Προστασία των ανθρώπινων και κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στην Κύπρο.

Είναι αυτονόητο πως τα όρια του πλαισίου που διαγράφονται από τα ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία αναγνωρίζονται στην έννομη τάξη για όλους τους ανθρώπους και οι τρόποι προστασίας τους, καθώς και η αποτελεσματική εφαρμογή τους, έχουν ή μπορούν να έχουν άμεση ή έμμεση αλλά στενή σχέση με τη δυνατότητα ένταξης των ατόμων με αναπηρία στον κόσμο της εργασίας, την κατάρτιση και εκπαίδευση τους, την υποχρέωση παροχής εύλογων διευκολύνσεων (reasonable accommodation) και γενικά την προσωπική τους άνεση, τη διακίνηση και την επαγγελματική τους αποκατάσταση και ανέλιξη. Τέτοια θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα με κοινωνικό χρώμα αναγνωρίζονται και κατοχυρώνονται στο κυπριακό Σύνταγμα και μπορούν να συμβάλουν, νομίζω, στην καταπολέμηση των διακρίσεων γενικά σε βάρος των ατόμων με αναπηρία, καθώς και στον τομέα της εργασίας και απασχόλησης. Η αποτελεσματική προστασία και υλοποίηση των θεμελιωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, μπορούν να συμβάλουν στην παρεμπόδιση της παραβίασης των κοινωνικών και ηθικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Τέτοια θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας για όλα τα άτομα και, επομένως, για τα άτομα με αναπηρία, είναι όλα εκείνα τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στο μέρος II του Συντάγματος. Σημαντικότερες είναι οι διατάξεις του τελευταίου άρθρου του μέρους II του Συντάγματος, του άρθρου 35, σύμφωνα με το οποίο:

«Αι νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά αρχαί της Δημοκρατίας υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος μέρους, εκάστη εντός των ορίων της αρμοδιότητος αυτής.»

Οι δικαστικές αρχές και συγκεκριμένα το Ανώτατο Δικαστήριο μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του και προς υλοποίηση αυτής ακριβώς της υποχρέωσης του άρθρου 35

του Συντάγματος για διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του μέρους II του Συντάγματος, εξέδωσε σε Ολομέλεια την πολύ σημαντική απόφαση στην πολιτική έφεση 9931 Τάκης Γιάλλουρου Vs. Ευγένιου Νικολάου, στις 8 Μαΐου του 2001. Με την απόφαση αυτή νομολογήθηκε για πρώτη φορά ότι η παραβίαση οποιουδήποτε ανθρωπίνου δικαιώματος, το οποίο κατοχυρώνεται στο μέρος II του Συντάγματος, δημιουργεί απευθείας αγωγή δικαίωμα αποζημίωσης στο θύμα τέτοιας παραβίασης. Το Δικαστήριο επιδίκασε αποζημιώσεις για ηθική βλάβη που προκλήθηκε στο θύμα παραβίασης του ανθρωπίνου δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής λόγω παρακολούθησης τηλεφωνικών συνδιαλέξεων του. Χαρακτηριστικά στην εν λόγω απόφαση της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου αναγράφεται το εξής, που είναι και η ουσία της σημαντικής αυτής δικαστικής απόφασης:

« Η αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που οριοθετεί το άρθρο 35 του Συντάγματος, επιβάλλει την απόδοση αποζημίωσης, στο θύμα της παραβίασης, κάθε ζημίας που προκαλείται στην οντότητα του, ως φυσική και κοινωνική ύπαρξη.».

Η απόφαση αυτή της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμη από τα άτομα με αναπηρία ή και τις οργανώσεις τους. Δεν έχει αχθεί ενώπιον των δικαστηρίων μας καμιά αγωγή για αποζημιώσεις από άτομο με αναπηρία για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και που έχουν σχέση ακόμη και με την επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση και την εργασία και απασχόληση τους. Τα ανθρώπινα αυτά δικαιώματα του κυπριακού Συντάγματος, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τα άτομα με αναπηρία, αναφέρονται ενδεικτικά στο άρθρο 9 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας, στο άρθρο 13 που κατοχυρώνει το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης κάθε ατόμου στο έδαφος της Δημοκρατίας και διαμονής σε οποιοδήποτε μέρος αυτής, δικαίωμα το οποίο, σε κατάλληλη περίπτωση ενώπιον των δικαστηρίων μας, ίσως να μπορούσε να κριθεί ότι παραβιάζεται για τα άτομα με κινητική αναπηρία λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας και σχεδιασμού για όλους, και δημιουργεί δυσμενή διάκριση σε βάρος τους ακόμη και για σκοπούς εργοδότησης και απασχόλησης τους. Αναφέρονται επίσης στο άρθρο 20 του Συντάγματος που διασφαλίζει ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να εκπαιδευτεί. Επομένως, όλα τα άτομα με αναπηρία έχουν το θεμελιώδες δικαίωμα εκπαίδευσης και κατάρτισης κατάλληλης με την περίπτωση τους και τη φύση της αναπηρίας τους, διαφορετικά και πάλι σε κατάλληλη περίπτωση ενώπιον των

δικαστηρίων θα ήταν δυνατό να κριθεί ότι παραβιάζεται το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα κατά δυσμενή διάκριση σε βάρος ατόμου με αναπηρία και να ζητηθούν αποζημιώσεις με βάση την υπόθεση Γιάλλουρος. Τούτο ακριβώς έγινε, όχι όμως δικαστικά, σε συγκεκριμένη περίπτωση παραπόνου και αποφασίστηκε από το γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως στην περίπτωση της βαρύκοης κοπέλας, η οποία παρεμποδίστηκε να παρακαθίσει σε εξετάσεις για εισαγωγή της στη Νοσηλευτική Σχολή ανώτερης εκπαίδευσης με τη δικαιολογία ότι δε θα μπορούσε να παρακολουθήσει αποτελεσματικά τα μαθήματα της Σχολής και αργότερα να εργοδοτηθεί ως νοσηλευτικός λειτουργός. Κρίθηκε τελικά ότι η άρνηση αυτή της Σχολής παραβιάζει το συνταγματικό ανθρώπινο δικαίωμα της εκπαίδευσης και ταυτόχρονα συνιστά έμμεση διάκριση στην εργασία λόγω αναπηρίας.

Η μεγάλη σημασία που έχει η δικαστική διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και της αποκατάστασης των δικαιωμάτων τους, όταν πιστεύουν ή οι γονείς ανήλικων ατόμων με αναπηρία ή και ατόμων με νοητική ή πολλαπλή αναπηρία πιστεύουν ότι παραβιάζονται τα δικαιώματά τους ή και γίνονται θύμα διάκρισης, έχει καταδεικτεί πολύ πρόσφατα με μια πρωτόδικη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Είναι η απόφαση στην προσφυγή 135/2004 Χριστίνα Κουτσαβάκη κ.α. (γονείς του ανήλικου Ρεαλέξη) Vs. Δημοκρατίας που εκδόθηκε μόλις στις 29 Μαΐου 2006. Στην υπόθεση αυτή οι γονείς του ανήλικου με τη συγκεκριμένη αναπηρία της ειδικής μαθησιακής δυσκολίας (δυσλεξίας) και διαταραχής ελλειμματικής προσοχής – υπερκινητικότητας προσέφυγαν με αίτηση ακύρωσης στο Ανώτατο Δικαστήριο με αίτημα την ακύρωση της απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, με την οποία είχε απορριφθεί το αίτημα των γονιών για παροχή στο παιδί τους επιπρόσθετων διευκολύνσεων και εξατομικευμένων μέτρων στήριξης κατά τη φοίτηση του σε συνηθισμένο σχολείο, αφού εξεταζόταν πρώτα από την προβλεπόμενη από το άρθρο 9 του Νόμου πολυθεματική ομάδα. Το Ανώτατο Δικαστήριο δέχτηκε την προσφυγή και ακύρωσε την αρνητική απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, δεχόμενο ουσιαστικά ότι τα άτομα με αναπηρία κατά τη φοίτηση τους στα συνηθισμένα σχολεία έχουν δικαίωμα να τους παρέχονται όλες οι αναγκαίες διευκολύνσεις και εξατομικευμένα μέτρα στήριξης. Είναι ένα παράδειγμα διεκδίκησης και επιτυχίας. Νομικά οι γονείς στην περίπτωση αυτή έχουν το δικαίωμα, μετά την ακυρωτική αυτή απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, να προσφύγουν τώρα στα πολιτικά δικαστήρια και να ζητήσουν δίκαιες και εύλογες αποζημιώσεις για ζημιές ή

βλάβες που έχουν υποστεί από την ακυρωθείσα πράξη του Υπουργείου Παιδείας (και για τους Νομικούς που είναι παρόντες, δυνάμει του άρθρου 146.6 του Συντάγματος).

Αφησα τελευταία την αναφορά μου στο θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα του άρθρου 28 του μέρους Β του Συντάγματος περί ισότητας, το οποίο, στην παράγραφο 1, ορίζει ρητά ότι όλοι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, της διοίκησης και της δικαιοσύνης και δικαιούνται να τυγχάνουν ίσης προστασίας και μεταχείρισης. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι καθένας απολάβει όλων των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του Συντάγματος χωρίς καμιά διάκριση άμεση ή έμμεση σε βάρος οποιουδήποτε ατόμου ένεκα οποιουδήποτε λόγου, επομένως και ένεκα αναπηρίας. Είναι φανερό πως οι διατάξεις αυτές του άρθρου 28 του Συντάγματος καθιερώνουν και διασφαλίζουν, από το 1960, τουλάχιστο την αρχή της μη διάκρισης σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Διακρίσεις λοιπόν από τη διοίκηση και τη νομοθεσία σε βάρος αναπήρων απαγορεύονται και από το ίδιο το άρθρο 28 του Συντάγματος. Δεν προβλέπεται, όμως, στο άρθρο 28 οποιαδήποτε εξαίρεση στην ίση μεταχείριση ενώπιον του νόμου και της διοίκησης υπέρ οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας και συγκεκριμένα υπέρ των ατόμων με αναπηρία.

Δυστυχώς, το Σεπτέμβριο του 2002 η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κατά πλειοψηφία, στην Αναθεωρητική Έφεση 3389 Δημοκρατία Vs. Ελένη Κωνσταντίνου, έκρινε ότι νομοθετική διάταξη που υπήρχε και παρείχε προτεραιότητα κατά ποσόστωση στις προσλήψεις στη δημόσια υπηρεσία αλλά και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα υπέρ ορισμένων ατόμων με αναπηρία, δηλαδή μόνο για παθόντες πολέμου αναπήρους και για ορισμένα άτομα χωρίς αναπηρία, δηλαδή τέκνα θυμάτων πολέμου και τέκνα εγκλωβισμένων και αγνοουμένων λόγω της τουρκικής εισβολής του 1974, αντιβαίνει στις διατάξεις του άρθρου 28 του Συντάγματος, όπως ερμηνεύτηκαν στη συγκεκριμένη περίπτωση, περί ισότητας και ίσης μεταχείρισης ενώπιον του νόμου και της διοίκησης, με το σκεπτικό και αιτιολογία ότι το άρθρο 28 του Συντάγματος δεν προβλέπει καμιά εξαίρεση για διαφορετική μεταχείριση οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας. Έτσι, οι διατάξεις για ποσόστωση κηρύχθηκαν αντισυνταγματικές και άκυρες. Κατ' ακολουθία καταργήθηκαν και οι διατάξεις στο Νόμο περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, οι οποίες για περισσότερο από 12 χρόνια παρείχαν προτεραιότητα κατά ποσόστωση, όχι μόνο σε παθόντες αναπήρους κλπ., αλλά και για όλα τα άτομα με αναπηρία που κατείχαν τα απαιτούμενα προσόντα. Το γεγονός αυτό έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της

ανεργίας των ατόμων με αναπηρία και ιδιαίτερα των ατόμων με αναπηρία που κατέχουν τα προσόντα πρόσληψης τους σε διάφορες θέσεις της δημόσιας και της εκπαιδευτικής υπηρεσίας.

Η Συνομοσπονδία μας ήδη πιέζει για τροποποίηση του άρθρου 28 του Συντάγματος, όπως έχει γίνει σε διάφορα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα, ώστε η λήψη θετικών μέτρων στην εργασία, την απασχόληση και τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική και οικονομική ζωή να μη θεωρείται παραβίαση της αρχής της ισότητας σε βάρος των άλλων. Ιδιαίτερη πίεση ασκούμε τον τελευταίο καιρό, που κυβέρνηση και Βουλή έχουν αποφασίσει την τροποποίηση του Συντάγματος, ώστε να συνάδει με το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο. Πρέπει να ομολογήσουμε, όμως, πως αντιμετωπίζουμε αντιστάσεις και τη διστακτικότητα της Πολιτείας στην προσπάθεια μας αυτή.

Συμπληρωματικά προς τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα κοινωνικού χαρακτήρα του Συντάγματος έχουν κυρωθεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων ορισμένες διεθνείς συμβάσεις που αναγνωρίζουν συγκεκριμένα κοινωνικά δικαιώματα για τα άτομα με αναπηρία και που έχουν άμεση σχέση, μεταξύ άλλων, με την εργοδότηση και απασχόληση τους. Οι διατάξεις αυτές μετά την κύρωση τους απέκτησαν αυξημένη τυπική δύναμη σύμφωνα με το άρθρο 169 του Συντάγματος και συνάδουν, ασφαλώς, με τα αντίστοιχα ανθρώπινα δικαιώματα του Συντάγματος. Τούτο σημαίνει πως δεν μπορεί κανένας άλλος νόμος και καμιά διοικητική πράξη ή διαδικασία να αντιβαίνει στις διατάξεις αυτές των διεθνών συμβάσεων που κυρώθηκαν από τη Βουλή. Τέτοιες διατάξεις κυρωτικών νόμων διεθνών συμβάσεων, που η παραβίαση τους παρέχει δικαίωμα στα άτομα με αναπηρία λήψης νομικών μέτρων ή προσφυγής στα αρμόδια όργανα, στην Κύπρο ή στα Όργανα που θέσπισαν τις διεθνείς αυτές συμβάσεις, είναι ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, που περιλαμβάνει διατάξεις που συνάδουν και με τη συγκεκριμένη Οδηγία Πλαίσιο της ΕΕ στα άρθρα 9, 10 και 15 του Χάρτη. Τα άρθρα 9 και 10 επιβάλλουν στην Κυπριακή Δημοκρατία την υποχρέωση λήψης ειδικών μέτρων επαγγελματικής καθοδήγησης και αποκατάστασης των ατόμων με αναπηρία. Το άρθρο 15 επιβάλλει την υποχρέωση στην Κυπριακή Δημοκρατία, ως συμβαλλόμενο κράτος, για λήψη θετικών μέτρων και παροχής όλης της απαιτούμενης στήριξης για επαγγελματική κατάρτιση, επαγγελματική αποκατάσταση και συμμετοχή

των ατόμων με αναπηρία στη ζωή της κοινότητας, ανεξάρτητα από ηλικία ή από τη φύση και προέλευση της συγκεκριμένης αναπηρίας. Επίσης, η Σύμβαση 159 για την επαγγελματική αποκατάσταση και απασχόληση αναπήρων προσώπων, η οποία επίσης κυρώθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και που επιβάλλει στη Δημοκρατία τη λήψη ειδικών μέτρων στο εσωτερικό της δίκαιο για τον επαγγελματικό προσανατολισμό και εργοδότηση των ατόμων με αναπηρία.

2. Μετατροπή και εφαρμογή της Οδηγίας 2000/78/EK στην εσωτερική νομοθεσία της Κύπρου και συνέπειες.

Πρώτη συνέπεια, βέβαια, της ίδιας της Οδηγίας Πλαίσιο της ΕΕ για εξίσωση των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και απασχόληση είναι η υποχρέωση Κυβέρνησης και νομοθετικής εξουσίας για επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η εν λόγω Οδηγία, με νομοθετικά ή και άλλα διοικητικά μέτρα στην εσωτερική νομοθεσία και τη δράση της Πολιτείας. Μια άλλη συναφής συνέπεια, σύμφωνα και με τη νομολογία του ΔΕΚ, είναι ότι οι υφιστάμενες νομοθετικές διατάξεις ή διοικητικά μέτρα και θεσμοί που έχουν σχέση με την εργασία, την απασχόληση ή και την επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρία, θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο σε σχέση και σε συνδυασμό με τις διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας της ΕΕ και με το αποτέλεσμα που επιδιώκει. Έτσι, συγκεκριμένα, με το αιτιολογικό ακριβώς αυτό αντιδράσαμε και αναχαιτίσαμε προσπάθεια που καταβλήθηκε πρόσφατα από την Κυβέρνηση, για κατάργηση του Νόμου 17/1988, ο οποίος παρέχει αποκλειστική προτεραιότητα σε άτομα με οπτική αναπηρία και συμπληρωματικά, κατά δεύτερο λόγο, σε άτομα με αναπηρία γενικά για διορισμό σε θέσεις τηλεφωνητή στη δημόσια υπηρεσία και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Προβάλαμε ότι οι διατάξεις του εν λόγω Νόμου συνάδουν με τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας της ΕΕ.

Η μετατροπή της εν λόγω Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη νομοθεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας καταβλήθηκε προσπάθεια να γίνει με τον Τροποποιητικό (Εναρμονιστικό) Νόμο του 2004 (Ν. 57(I)/2004), ο οποίος τροποποίησε τον προϋπάρχοντα περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμο του 2000 (Ν. 127(I)/2000). Όμως, η

προσπάθεια αυτή για εναρμόνιση της κυπριακής νομοθεσίας και ορθή μετατροπή της εν λόγω Οδηγίας σε εθνικό επίπεδο είναι ημιτελής.

Συγκεκριμένα, όπως έχουμε καταγράψει και στην έκθεση ανάλυσης της μετατροπής της Οδηγίας στην κυπριακή νομοθεσία που μας ζητήθηκε από το Συντονιστή του Προγράμματος αυτού, το άρθρο 9 του εν λόγω Νόμου περί Ατόμων με Αναπηρίες, όπως τροποποιήθηκε για σκοπούς εναρμόνισης, παρέμεινε χωρίς να τροποποιηθεί και προνοεί ότι όλες οι αρχές (διατάξεις) των άρθρων 4 μέχρι 8 του Νόμου, δεν έχουν οποιαδήποτε ισχύ, εκτός αν νομοθετηθούν με οποιοδήποτε άλλο νόμο ή με κανονισμούς. Σημειώνω, και τούτο ακριβώς συνιστά την εσφαλμένη κατά την άποψη μας εναρμόνιση και μετατροπή της Οδηγίας, ότι όλες οι σχετικές διατάξεις του εν λόγω Νόμου που έχουν σχέση με την εργασία και απασχόληση και επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρία, τη μη διάκριση στην εργασία και απασχόληση, τη θεσμοθέτηση κινήτρων για εργοδότηση των ατόμων με αναπηρία και την επιβολή υποχρεώσεων στους εργοδότες που προβλέπονται στην Οδηγία της ΕΕ για παροχή εύλογων διευκολύνσεων (reasonable accommodation) στα άτομα με αναπηρία, περιλήφθηκαν στο άρθρο 5 του Νόμου. Επομένως, δεν έχουν άμεση εφαρμογή, εκτός αν θεσμοθετηθούν/νομοθετηθούν με άλλο νόμο ή με κανονισμούς δυνάμει του άρθρου 9 του Νόμου, στο αόριστο και αβέβαιο μέλλον.

Ευτυχώς, θεσπίστηκε ο Νόμος 43(I)2004 περί της Καταπολέμησης Φυλετικών και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων και πετύχαμε να περιληφθεί στις διατάξεις του εν λόγω Νόμου και η διάκριση σε βάρος των ατόμων με αναπηρία και παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Έτσι, τα άτομα με αναπηρία επωφελούνται σήμερα όλων των διατάξεων του εν λόγω Νόμου, ο οποίος παρέχει αποφασιστικές εξουσίες στον Επίτροπο Διοικήσεως να εξετάζει και να αποφασίζει επί παραπόνων που υποβάλλονται από θύματα διάκρισης άτομα με αναπηρία. Η δικαιοδοσία της Επιτρόπου Διοικήσεως περιλαμβάνει εξουσία να εκδίδει διάταγμα που να εξαναγκάζει τον εργοδότη ή το πρόσωπο ή οργανισμό που διέπραξε τη διάκριση ή παραβίαση ανθρώπινου δικαιώματος, να συμμορφωθεί με το διάταγμα του Επιτρόπου Διοικήσεως εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος, διαφορετικά υπέχει ποινική ευθύνη με προκαθορισμένες ποινές. Με βάση το εν λόγω νομοθετικό υπόβαθρο έχουν υποβληθεί τόσο από άτομα με αναπηρία, όσο και από την ίδια τη Συνομοσπονδία μας συγκεκριμένα παράπονα στην Επίτροπο Διοικήσεως,

η οποία εξέτασε τις περιπτώσεις και στις πλείστες από αυτές διαπίστωσε την ύπαρξη διάκρισης ή παραβίασης ανθρώπινου δικαιώματος εις βάρος ατόμων με αναπηρία με αποτέλεσμα την εξάλειψη της συγκεκριμένης διάκρισης ή της παραβίασης του δικαιώματος.

Επανερχομαι τώρα στο Νόμο 57(I)/2004, ο οποίος τροποποίησε τον περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμο του 2000, για σκοπούς εναρμόνισης με την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο εν λόγω Τροποποιητικός Νόμος προσέθεσε τις έννοιες της άμεσης και έμμεσης διάκρισης και της παρενόχλησης στην εργασία και τις απαγόρευσε ρητά. Επίσης, προσέθεσε στο βασικό Νόμο τα άρθρα 9 Α – 9 ΣΤ. Τα εν λόγω νέα άρθρα εισάγουν ένα ενδεχόμενα δραστικό σύστημα, το οποίο προβλέπεται στην Οδηγία, για έλεγχο και εφαρμογή της αρχής τη μη διάκρισης. Η εν λόγω προστασία, έλεγχος και εφαρμογή αποτελούνται συνοπτικά από το δικαίωμα του θύματος διάκρισης στην εργασία λόγω αναπηρίας, να προσφύγει σε συγκεκριμένο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, στο οποίο παρέχεται δικαιοδοσία προς το σκοπό αυτό, καθώς και από τις εξουσίες και τη δικαιοδοσία του Επιτρόπου Διοικήσεως που έχω προαναφέρει.

Σε περίπτωση που το άτομο με αναπηρία, θύμα διάκρισης σε βάρος του στην εργασία και απασχόληση του, προσφύγει στο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, τότε, σύμφωνα με τα εν λόγω συγκεκριμένα άρθρα που προστέθηκαν με τον εναρμονιστικό Νόμο της Οδηγίας της ΕΕ, το βάρος απόδειξης των ισχυρισμών του ατόμου με αναπηρία για δυσμενή διάκριση αντιστρέφεται. Δηλαδή, αντί το άτομο με αναπηρία, ως ο ενάγων, να έχει το βάρος απόδειξης των ισχυρισμών του, όπως απαιτείται νομικά, αντίθετα, σε τέτοια περίπτωση, το βάρος απόδειξης έχει ο εργοδότης να αποδείξει ότι δεν έχει προβεί σε διάκριση σε βάρος του ατόμου με αναπηρία. Αρκεί, βέβαια, το άτομο με αναπηρία να προσάξει στοιχεία που να καταδεικνύουν στοιχειωδώς, εκ πρώτης όψεως, ότι υπήρξε διάκριση. Τούτο είναι πολύ σημαντικό και διευκολύνει τα άτομα με αναπηρία, αλλά και τους νομικούς που θα χειριστούν την υπόθεσή τους.

Η δικαιοδοσία και η εξουσία που παρέχεται στο Δικαστήριο για αποζημιώσεις σε άτομο με αναπηρία, θύμα διάκρισης, δεν έχουν δοκιμαστεί ακόμη. Τούτο φαίνεται ότι οφείλεται κυρίως στο ότι η υποβολή και η εξέταση του σχετικού παραπόνου για δυσμενή διάκριση

στην Επίτροπο Διοικήσεως είναι ταχύρυθμες και δε συνεπάγονται οικονομική δαπάνη. Επίσης, οφείλεται σε ορισμένο βαθμό στη διστακτικότητα της ίδιας της ΚΥΣΟΑ, η οποία έχει ενδοιασμούς να δοκιμάσει στο δικαστήριο τις νέες διατάξεις που μετέτρεψαν την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την προσφυγή του θύματος διάκρισης στο δικαστήριο, γιατί αφενός επικράτησε η ορθή θέση ότι στο δικαστήριο θα πρέπει ως δοκιμή να προσαχθεί μια πολύ καθαρή περίπτωση διάκρισης και αφετέρου στον ενδοιασμό πως είναι πιθανό το Δικαστήριο, βασιζόμενο στις διατάξεις του άρθρου 9 του Νόμου, που προανέφερα, να αποφασίσει τελικά και να κρίνει ότι οι διατάξεις των άρθρων 4 – 8 του Νόμου για τη μη διάκριση και την υποχρέωση των εργοδοτών να παρέχουν εύλογες διευκολύνσεις στα άτομα με αναπηρία, δεν ισχύουν στο παρόν στάδιο, αν δε θεσπιστούν, νομοθετηθούν με συγκεκριμένα νομοθετήματα.

Στο μεταξύ, λίγο πριν να εισέλθει η Κυπριακή Δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με το Νόμο 87(I)/2004, η Βουλή επανέφερε την προτεραιότητα στις προσλήψεις στη δημόσια υπηρεσία και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, αλλά μόνο για παθόντες ανάπηρους πολέμου και πάλι για άτομα χωρίς αναπηρία, όπως είναι τα τέκνα θυμάτων πολέμου, τέκνα εγκλωβισμένων και αγνοουμένων. Στο νομοθέτημα τούτο αντιδρούν έντονα τα άτομα με αναπηρία στην Κύπρο, οι οργανώσεις τους και η ίδια η ΚΥΣΟΑ. Θεωρούμε ότι τούτο φέρνει τα άτομα με αναπηρία σε δυσμενή/μειονεκτική θέση, που ίσως να συνιστά και διάκριση, έναντι των ευνοουμένων από το εν λόγω νομοθέτημα, όταν άτομο με αναπηρία που δεν είναι παθών πολέμου, βρεθεί υποψήφιος μαζί με άτομο χωρίς αναπηρία, το οποίο προστατεύεται από το εν λόγω νομοθέτημα. Για το λόγο αυτό και για το λόγο ότι πιστεύουμε πως η εναρμόνιση στην κυπριακή νομοθεσία της συγκεκριμένης Οδηγίας της ΕΕ δεν έγινε ορθά και με άμεσα αποτελέσματα, αλλά παραπέμπει το θέμα στο μέλλον με νομοθετήματα που θα εκδοθούν, υποβάλαμε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή παράπονο με αυτή ακριβώς τη δισκελή αιτιολογία. Ήδη διεξάγεται η σχετική αλληλογραφία επί του παραπόνου που υποβάλαμε μεταξύ της ΚΥΣΟΑ και των αρμόδιων οργάνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Νομίζω πως θα ήταν χρήσιμο να αναφερθώ σε συντομία σε ορισμένες πρόσθετες νομοθετικές διατάξεις της κυπριακής νομοθεσίας που έχουν σχέση και συνάδουν με την Οδηγία Πλαίσιο της ΕΕ και που η παραβίαση τους έναντι ατόμου με αναπηρία, θα

μπορούσε να αποτελέσει είτε δυσμενή διάκριση λόγω αναπηρίας είτε παραβίαση δικαιωμάτων του. Τέτοιες νομοθετικές διατάξεις είναι:

(α) Ο περί του Ταμείου του Κέντρου Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Αναπήρων (ΚΕΑΑ) Νόμος 103(Ι)/2000 στο άρθρο 5 καθορίζει τους σκοπούς του Ταμείου, το οποίο ενισχύεται στην περίπτωση αυτή και από χορηγίες του Κράτους, μεταξύ των οποίων είναι και η κατάρτιση προγραμμάτων για την επαγγελματική κατάρτιση και επαγγελματική αποκατάσταση ατόμων με αναπηρία τόσο μέσα στο Κέντρο τούτο όσο και εκτός στην αγορά εργασίας και στη γενική εκπαίδευση και κατάρτιση. Οι διατάξεις αυτές του Νόμου δεν έχουν ενεργοποιηθεί ακόμη σε όλη τους την έκταση. Η αδράνεια αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι παραβιάζει δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

(β) Ο περί Ατόμων με Νοητική Υστέρηση Νόμος 117/1989, στο άρθρο 3, προνοεί το δικαίωμα και την αντίστοιχη υποχρέωση του Κράτους για επαγγελματική κατάρτιση και επαγγελματική απασχόληση των ατόμων με πνευματική αναπηρία.

(γ) Ο περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμος (Ν. 113(Ι)/1999) και οι Κανονισμοί του Νόμου αυτού του 2001, που ρυθμίζουν την ακαδημαϊκή και την τεχνική εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία μέχρι και την περάτωση των πανεπιστημιακών τους σπουδών, εντάσσοντας τα άτομα αυτά στη γενική εκπαίδευση, στα συνηθισμένα σχολεία και εκπαιδευτήρια, υπό τρεις μορφές εκπαίδευσης, μεταξύ των οποίων, μόνο όταν είναι αναπόφευκτο σε ειδικά σχολεία. Αναφέρθηκα ήδη στην εντελώς πρόσφατη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, στην υπόθεση του ανήλικου Ρεαλέξη, πως παραβίαση των διατάξεων του Νόμου αυτού θεωρείται παραβίαση δικαιώματος και παρέχει δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο για ακύρωση της πράξης παραβίασης και στη συνέχεια αγωγή δικαίωμα για αποζημιώσεις.

(δ) Είναι επίσης ορισμένες σημαντικές νομοθετικές διατάξεις διεθνών συμβάσεων που κυρώθηκαν με κυρωτικούς νόμους, στους οποίους έχω αναφερθεί ήδη προηγουμένως, όπως είναι ο Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης και η Σύμβαση 159 περί Επαγγελματικής Αποκατάστασης Ανάπηρων Προσώπων.

(ε) Οι Νόμοι 12 και 11 του 2006, με τους οποίους μετατράπηκαν στην κυπριακή νομοθεσία οι Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2004/18 και 2004/17 για τις δημόσιες προμήθειες και την εκτέλεση έργων από το κράτος και οργανισμούς κοινής ωφελείας, δήμους και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Η ΚΥΣΟΑ πέτυχε να περιληφθούν στους Νόμους αυτούς πρόσφατα διατάξεις που υποχρεώνουν σε επιβολή όρων σε εργολήπτες για δημόσιες προμήθειες και την εκτέλεση δημόσιων έργων, δρόμων, πεζοδρομίων, δημόσιων κτιρίων κλπ. για προσβασιμότητα των ατόμων με κινητική αναπηρία. Επίσης, έχει επιτευχθεί και περιλήφθηκαν στους ίδιους νόμους διατάξεις που μπορούν να επιβάλουν, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου αποκλειστική προτεραιότητα υπέρ των εργαστηρίων στα οποία η πλειοψηφία των εργαζομένων είναι άτομα με αναπηρία, στις διαδικασίες προσφορών για προμήθειες του Κράτους αναφορικά με τα αντικείμενα που παράγουν τα εν λόγω εργαστήρια. Επιπρόσθετα, στο ίδιο άρθρο 18 των εν λόγω Νόμων, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, μπορεί να προβλεφθεί η εκτέλεση τέτοιων δημοσίων συμβάσεων στα πλαίσια προγραμμάτων προστατευόμενων θέσεων εργασίας. Είναι μια νέα νομοθετική διάταξη, που θα πρέπει να διευκρινιστεί, να ερμηνευθεί και να εφαρμοστεί ανάλογα με πρωτοβουλία των ίδιων των Οργανώσεων αναπήρων.

(στ) Ο περί Δημόσιας Υπηρεσίας Νόμος (Ν. 1/1990), στο άρθρο 44 παρέχει μια ανούσια προτεραιότητα στα άτομα με αναπηρία στις προσλήψεις στη Δημόσια Υπηρεσία, όμως εφόσον τα υπόλοιπα στοιχεία κρίσεως είναι ίσα.

3. Η σχετική δραστηριότητα της Ομάδας Δράσης (Εργασίας) της ΚΥΣΟΑ και παραδείγματα διακρίσεων.

Η προσέγγιση στην αναπηρία από πλευράς ανθρώπινων δικαιωμάτων, σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, ήταν ο ευρύτερος στόχος της Ομάδας Δράσης της ΚΥΣΟΑ σε εθνικό επίπεδο και ιδιαίτερα της ίδιας της ΚΥΣΟΑ. Τούτο απαιτήσε από την ΚΥΣΟΑ και θα απαιτήσει ακόμη τη σταδιακή διάθεση περισσότερου χρόνου, περισσότερου ανθρώπινου δυναμικού και περισσότερες δραστηριότητες σε συγκεκριμένους τομείς ενάντια στις διακρίσεις λόγω αναπηρίας. Επίσης, ενάντια στις παραβιάσεις των ανθρώπινων και άλλων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Μέσα

στα πλαίσια της ευρύτερης δραστηριότητας της ΚΥΣΟΑ η Ομάδα Δράσης προσπάθησε να καταστεί η εστία υποβολής παραπόνων από άτομα με αναπηρία για διακρίσεις σε βάρος τους και παραβίαση των δικαιωμάτων τους και η μονάδα που θα ασχολείται με την προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Προσπάθησε να δώσει νομική στήριξη, νομικές και πρακτικές συμβουλές και να αναμειχθεί, όταν ενδεικνυόταν τούτο, σε περιπτώσεις που άτομα με αναπηρία γίνονταν θύματα παρενόχλησης λόγω αναπηρίας ή παραβίασης ανθρωπίνων και άλλων δικαιωμάτων τους. Στα πλαίσια της ευρύτερης δραστηριότητας της ΚΥΣΟΑ και της ειδικότερης δραστηριότητας της Ομάδας Δράσης πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένες ενέργειες και παραστάσεις, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με την εργοδότηση και απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, τις διακρίσεις σε βάρος τους και την παραβίαση δικαιωμάτων τους, στις οποίες θα αναφερθώ σε συντομία:

- Η Ομάδα Δράσης συνέστησε μια Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή, στην οποία υποβάλλονται σχετικά παράπονα των ατόμων με αναπηρία και τυγχάνουν μιας καταρχήν μελέτης, παρέχονται συμβουλές είτε με ενέργειες της ίδιας της εν λόγω Συμβουλευτικής Επιτροπής ή της Ομάδας Δράσης ή και της ΚΥΣΟΑ καταβάλλεται προσπάθεια να επιτευχθεί η εξάλειψη της σχετικής διάκρισης ή παραβίασης δικαιωμάτων είτε η εν λόγω Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή προχωρεί στην υποβολή και αιτιολόγηση του παραπόνου από νομικής και πραγματικής πλευράς στα αρμόδια όργανα και ιδιαίτερα στην Επίτροπο Διοικήσεως.
- Έχουν συλλεγεί αρκετά τέτοια παράπονα και σύντομα θα επαναληφθεί στον ημερήσιο τύπο η ανακοίνωση που είχε εκδοθεί για πρώτη φορά από την Ομάδα Δράσης και είχε δημοσιευτεί, που καλεί όσα άτομα με αναπηρία υπόκεινται σε διάκριση στην εργασία τους ή πιστεύουν ότι παραβιάζονται δικαιώματά τους, να υποβάλουν το παράπονο τους στην ΚΥΣΟΑ.
- Η Ομάδα Δράσης έχει προχωρήσει για πρώτη φορά, στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, στη δημιουργία συμμαχιών με εργοδοτικές οργανώσεις, συνδικαλιστικές συντεχνίες και άλλες οργανώσεις και οργανισμούς και κυβερνητικές υπηρεσίες που ασχολούνται με την καταπολέμηση διακρίσεων και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

- Πέρα από τη σύνταξη της τροποποίησης του άρθρου 28 του Συντάγματος περί ισότητας και την επιμονή μας για προώθηση της αναγκαίας αυτής τροποποίησης για τη λήψη θετικών μέτρων υπέρ των ατόμων με αναπηρία στην εργοδότηση και απασχόληση και πέρα από το παράπονο/καταγγελία που υποβάλαμε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη μερικώς εσφαλμένη, κατά την άποψη μας, εναρμόνιση της κυπριακής νομοθεσίας με την Οδηγία Πλαίσιο της ΕΕ, όπως έχω εκθέσει ήδη προηγουμένως, η ΚΥΣΟΑ έχει συντάξει τρεις Προτάσεις Νόμου για να εισαχθεί στη νομοθεσία μας ποσόστωση στις προσλήψεις στη δημόσια υπηρεσία και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και παραδώσαμε τις προτάσεις αυτές σε βουλευτές οι οποίοι τις υπέβαλαν ήδη στη Βουλή και θα συζητηθούν στις αρμόδιες Επιτροπές της. Πιστεύουμε πως τα χαρακτηριστικά και η νοοτροπία της κυπριακής κοινωνίας, αλλά και των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών, καθιστούν αναγκαίο το νομοθετικό μέτρο της ποσόστωσης.
- Όπως έχω αναφέρει ήδη, η ΚΥΣΟΑ πίεσε και προώθησε τη μετατροπή στην εσωτερική νομοθεσία των δυο Οδηγιών της ΕΕ για τις δημόσιες προμήθειες και την εκτέλεση δημόσιων έργων (public procurement).

Θα αναφερθώ τέλος σε συγκεκριμένα παραδείγματα διακρίσεων λόγω αναπηρίας στην εργασία και απασχόληση ατόμων με αναπηρία στην Κύπρο ή και παραβίασης γενικότερα των δικαιωμάτων τους. Ορισμένα τέτοια παραδείγματα έχουν εκτεθεί από τη λειτουργό του γραφείου της Επιτρόπου Διοικήσεως στη δική της παρουσίαση.

Ύστερα από σχετικά παράπονα ατόμων με αναπηρία στην Επίτροπο Διοικήσεως, εκδόθηκαν τα πορίσματα στα πλαίσια της δικαιοδοσία και των εξουσιών της, τα οποία αναφέρονται στην έλλειψη προσβασιμότητας στα κτίρια όπου στεγάζονται δημόσιες υπηρεσίες ή που δέχονται κοινό με σύσταση να γίνουν προσβάσιμα το συντομότερο. Η άρνηση της Νοσηλευτικής Σχολής ανώτερης εκπαίδευσης να δεχτεί μια βαρύκοη κοπέλα για εκπαίδευση με το αιτιολογικό ότι δε θα μπορούσε να παρακολουθήσει επαρκώς τα μαθήματα κατά τη διάρκεια της φοίτησης και δε θα μπορούσε να εργοδοτηθεί όταν θα αποφοιτούσε, κρίθηκε από την Επίτροπο Διοικήσεως ως παραβίαση του ανθρώπινου δικαιώματος εκπαίδευσης και ταυτόχρονα ως έμμεση διάκριση στην εργοδότηση και εργασία. Η άρνηση της διοίκησης να μεταθέσει τυφλό τηλεφωνητή με μερική αναπηρία

και στα χέρια σε άλλο νοσοκομείο της πόλης με πολύ λιγότερες εσωτερικές γραμμές, ώστε να μπορεί να εκτελεί ικανοποιητικά τα καθήκοντα του, κρίθηκε επίσης από την Επίτροπο Διοικήσεως ως διάκριση λόγω αναπηρίας. Κρίθηκε, επίσης, πως ο συγκεκριμένος εργοδότης δεν ανταποκρίθηκε στην υποχρέωση του για παροχή εύλογων διευκολύνσεων στο εργοδοτούμενο άτομο με αναπηρία και ότι παραμέρισε την υποχρέωση του αυτή και έθεσε ως κριτήριο για τοποθέτηση άλλων τηλεφωνητών στον εν λόγω μικρότερο τηλεφωνικό πίνακα άλλου νοσοκομείου, την αρχαιότητα, δηλαδή τα χρόνια υπηρεσίας των εργοδοτούμενων.

Σε άλλη περίπτωση άτομο με οπτική αναπηρία το οποίο απώλεσε σταδιακά την όραση του κατά τη διάρκεια της εργοδότησης του στο Τμήμα Δημοσίων Έργων, υπέβαλε παράπονο στην Επίτροπο Διοικήσεως ότι παραμεριζόταν ή υποσκελιζόταν από τους υφισταμένους του και από τον προϊστάμενο του και μετατέθηκε σε άλλο εργοτάξιο. Η Επίτροπος, αφού εξέτασε την υπόθεση, έκρινε ότι δεν υπήρχε διάκριση λόγω αναπηρίας, γιατί ο εργοδότης διέθεσε βοηθό στο εν λόγω άτομο για διεξαγωγή της εργασίας του, το δε παράπονο του προερχόταν από κακές σχέσεις και αντιπαραθέσεις μεταξύ του ιδίου και των συναδέλφων του. Τούτο δείχνει το μεγάλο βαθμό δυσκολίας να αποδειχτεί διάκριση λόγω αναπηρίας.

Σε άλλη περίπτωση υποβλήθηκε στην ΚΥΣΟΑ και μελετήθηκε από τη Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή συγκεκριμένο παράπονο από ένα μικρό Σύνδεσμο γονέων παιδιών με πολλαπλή αναπηρία, τα οποία κατά τη διάρκεια της ημέρας μεταφέρονται από τους γονείς τους σε ιδιωτικό κέντρο αγωγής/εκπαίδευσης, λόγω έλλειψης τέτοιων κέντρων μέριμνας για τις περιπτώσεις τους από το Κράτος. Το ίδιο το Κράτος τους καταβάλλει για την κάλυψη της δαπάνης που υφίστανται ως δικαιώματα του εν λόγω ιδιωτικού κέντρου μόνο το ποσό των ΛΚ 60. πρόσφατα ο ιδιοκτήτης του εν λόγω κέντρου ζήτησε σημαντική αύξηση των δικαιωμάτων που καταβάλλονται από τους γονείς. Ο εν λόγω Σύνδεσμος που είχε δει την ανακοίνωση που εκδώσαμε, υπέβαλε προφορικά το παράπονο του στην Ομάδα Δράσης της ΚΥΣΟΑ. Το όλο θέμα μελετήθηκε αρχικά από τη Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή και στη συνέχεια η ίδια η ΚΥΣΟΑ υπέβαλε παράπονο στην Επίτροπο Διοικήσεως με την κατάλληλη νομική και πραγματική αιτιολογία. Το συγκεκριμένο αυτό παράπονο εξετάζεται από το γραφείο της Επιτρόπου Διοικήσεως και όπως πληροφορούμαστε πλησιάζει η έκδοση του

πορίσματος/συμπεράσματος της Επιτρόπου Διοικήσεως. Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την υπόθεση Autism Europe Vs. France, λόγω του ότι διαφαίνεται η ελλειμματική μέριμνα του ίδιου του Κράτους για τα άτομα με πολλαπλή αναπηρία και η ΚΥΣΟΑ ακριβώς θεμελίωσε το συγκεκριμένο παράπονο και στα άρθρα 9, 10 και 15 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, ο οποίος κυρώθηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία. Αναμένουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον το αποτέλεσμα.

Σε άλλη περίπτωση άτομο με μειωμένη όραση μας παραπονέθηκε ότι στην εργασία του τόσο συνάδελφοι του, όσο και συγκεκριμένος λειτουργός της εργατικής συντεχνίας στην οποία ανήκε ο ίδιος προέβαιναν σε προσβολή της προσωπικότητας του με φράσεις ή και με πράξεις τους. Η Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή της ΚΥΣΟΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για παρενόχληση μέσα στην έννοια της ίδιας της Οδηγίας της ΕΕ και του περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμου, όπως αυτός εναρμονίστηκε με την Οδηγία. Καταβλήθηκε προσπάθεια από την ίδια την ΚΥΣΟΑ σε πρώτο στάδιο και συγκεκριμένα επικοινωνήσαμε τόσο με το διευθυντή/υπεύθυνο της συγκεκριμένης εργατικής συντεχνίας, όσο και με τους προϊστάμενους του παραπονουμένου στην εργασία του, θέσαμε υπόψη τους τις διατάξεις της Οδηγίας και των νομοθετικών διατάξεων της κυπριακής νομοθεσίας οι οποίες μετέτρεψαν την Οδηγία και με ικανοποίηση μας διαπιστώσαμε ότι σταμάτησε κάθε είδους παρενόχληση και ο παραπονούμενος εκφράζει τις ευχαριστίες και την ικανοποίησή του.

Σε μια περίπτωση ένταξης σε συνηθισμένο σχολείο παιδιού με αναπηρίες σε πόλη της Κύπρου και συγκεκριμένα στη Λεμεσό, δημιουργήθηκε μεγάλη αναστάτωση και αντιπαράθεση και πραγματοποιήθηκαν ακόμη και δυναμικές κινητοποιήσεις από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς του σχολείου, τους υπόλοιπους μαθητές και από τον ίδιο το σύνδεσμο γονέων του σχολείου. Στην περίπτωση αυτή επενέβη το γραφείο της Επιτρόπου Διοικήσεως στα πλαίσια των εξουσιών που έχει και σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας το θέμα διευθετήθηκε, αφού επεξηγήθηκε σε όλους τους ενδιαφερόμενους ο σκοπός και τα πλεονεκτήματα του Νόμου περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και το όλο σύστημα στο οποίο στηρίζεται.

Θα τελειώσω ενδεικτικά με μια δύσκολη περίπτωση που μας υποβλήθηκε, την οποία μελετούμε ακόμη στη Νομική Συμβουλευτική Επιτροπή και ήδη συντάσσεται στην αγγλική γλώσσα το ιστορικό και τα ουσιώδη γεγονότα της περίπτωσης, για να σταλεί κατά πάσα πιθανότητα στη Νομική Επιτροπή του προγράμματος αυτού μέσω του Συντονιστή του Προγράμματος για νομική συμβουλή. Πρόκειται για ένα υπάλληλο που εργαζόταν για χρόνια σε κάποιο λογιστικό γραφείο, το οποίο εδρεύει στον πρώτο όροφο κτιρίου στη Λευκωσία, όπου ο παραπονούμενος εργαζόταν. Σταδιακά, λόγω κατά πλάκας σκλήρυνσης, ο συγκεκριμένος εργοδοτούμενος έγινε χρήστης τροχοκαθίσματος και ήταν αδύνατο να ανεβαίνει τα σκαλοπάτια για το γραφείο του. Τούτο έγινε πριν την είσοδο της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και λίγο πριν την εναρμόνιση της κυπριακής νομοθεσίας με την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εργασία και απασχόληση. Όμως, ο εν λόγω εργοδοτούμενος ουδέποτε απολύθηκε από την εργασία του και μέχρι και ενάμισι μήνα μετά την εναρμόνιση της κυπριακής νομοθεσίας και την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση έπαιρνε άδεια ασθενείας. Στο μεταξύ έχει καταρρεύσει ψυχολογικά και δεν επιθυμεί να επιστρέψει στην εργασία του. Ασφαλώς, υπάρχουν τεχνητά μέσα ή και τροποποιήσεις και εύλογες διευκολύνσεις που θα μπορούσαν να γίνουν για να συνέχιζε ο εν λόγω εργοδοτούμενος την εργασία του. Θα εξεταστεί σοβαρά η περίπτωση αυτή και ίσως να αποτελέσει περίπτωση προσφυγής στο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών σύμφωνα με τις διατάξεις του περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμου, όπως τροποποιήθηκε για σκοπούς εναρμόνισης με την Οδηγία με αίτημα την καταβολή αποζημιώσεων από τον εργοδότη. Το εγχείρημα αυτό όμως χρειάζεται προσεκτική μελέτη και προετοιμασία.

Πιστεύω, τέλος, πως τα ανθρώπινα και άλλα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας υπάρχουν, ίσως σε μεγάλους αριθμούς αλλά απαιτείται να βγουν στην επιφάνεια. Τα ίδια τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης, το δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης/διακίνησης, το δικαίωμα κατάρτισης και εκπαίδευσης, το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης ενώπιον του νόμου και της διοίκησης πιθανότατα παραβιάζονται καθημερινά σε βάρος ατόμων με συγκεκριμένης φύσης αναπηρίες, αρκεί εμείς, τα άτομα με αναπηρία να κατανοήσουμε τη σημασία των δικαιωμάτων που έχουμε και να τα διεκδικήσουμε. Δεν έχω αμφιβολία πως το σεμινάριο αυτό θα θέσει τη σφραγίδα του προς την κατεύθυνση αυτή. Η προσβασιμότητα για τα άτομα με κινητική αναπηρία είναι και θέμα του θεμελιώδους δικαιώματος της αξιοπρεπούς διαβίωσης, του

θεμελιώδους δικαιώματος ελεύθερης διακίνησης, αλλά και θέμα παρεμπόδισης στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία και απασχόληση και γενικότερα παρεμποδίζει σοβαρά την κοινωνική ολοκλήρωση των ατόμων με αναπηρία. Η ίδια ή παρόμοια αιτιολογία ισχύει και για άλλου είδους αναπηρίες, αλλά και για τους γονείς ατόμων με νοητική αναπηρία ή πολλαπλές αναπηρίες, εφόσον το ίδιο το Κράτος δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο ή από το ίδιο το Σύνταγμα ή από διεθνείς συνθήκες που το ίδιο το Κράτος έχει κυρώσει με κυρωτικούς νόμους.

Ευχαριστώ.

Μίκης Φλωρέντζος,
Πρόεδρος ΚΥΣΟΑ.